

Berde Mózes.

Szül. 1815 † 1893. sept. 22.

Berde Mózes meghalt s a magyar művelődésügy egén egy fényes név vonult fel fejedelmi fénynyel.

Berde Mózes több mint fél millióra menő vagyonát az unitárius vallásközönség iskoláinak hagyta végrendeletileg.

Bámulatos élet: a legegyszerűbb a legnagyobbsterü vonásokkal.

A harminczas években egy férfi szelleme világolt e hazarészben, mint a szabadság és nemzeti újjászületés eszményképéé, ki a szabadságszeretetnek az Uj Világ fényénél gyujtott uj szövétneket. Azok között, a kiknek kebelében a szent tűz lángot fogott, és az ujjáalakulás nagy eszméi iránt fogékonyságot tanusítottak, volt az ifju Berde is, ki még színről-szinre láthatta a nemzeti eléhaladás, szabadság és mivelődés emez ujkori apostolát. Egész életére ő gyakorolja a legmélyebb és legirányadóbb befolyást. Keresett ügyvéd lesz Kolozsvárt, de a mindennapi dolgok mellett, lelkét magasabb, államférfiui gondolatok foglalkoztatják. Mikor kiüt a magyar szabadságharcz, kitünő honfitársa már nincs többé, régen poraiban nyugoszik; de a kit Erdély köznemességéből élhiv a haza, hogy szónoklataival a székely népet honvédelmi csatákra buzdítsa, hogy mesés, csodás ellenállást szervezzen: az, a kit a magyar történelem úgy irt bé arany betűkkel lapjaira: *Berde Mózes, Háromszék kormánybiztosa.*

Farkas Sándor a szabadság könyvével járult Széchenyi

nemzetalkotó nagy munkájához, Berde a hős Gábor Áronnal, Háromszék dicső önvédelmi harcával a Kossuth által vezetett magyar szabadságharcához.

Az ötvenes években osztozik a mártýromságban, melyet a haza jobbjai külföldi, idegen börtönökben szenvednek.

Az alkotmány helyreállítása kor, mint követ szerez a magyar országgyűlésen főképpen a székelység iránt új, elévülhetlen érdemeket. Azután néhány évi osztálytanácsosság után a csendes magánéletbe tér vissza.

Egyszerűen él, a mily egyszerűen csak egy polgárnak élni lehet és minden gondja a már a forradalom előtt szép őszszegre emelkedett vagyonának és a szülőitől nyert örökségnek gyarapítása. Barátaival sejtetni engedte, hogy életmunkásságának anyagi eredményével is meszszenő czélok lesznek őszszekötve. És im ez ma nemzedékeket boldogító s reánk nézve minden értelemben fölemelő tény, valóság.

Bámulatos élet! Magasra emelkedve, széles látkört, nagy miveltséget szerezve, egyetemes, általános emberi eszméktől vezéreltetve, de lelkesedésével mindig azt a földet ölelve át, a mely őt egy szerencsés pillanatban magasabb rendű érdekek szolgálatára szülte, és mindezek mellett abban az egyszerűségben mindig megmaradva, ez erényt mindig megtartva, a melylyel kiindult szerényen e dicsően megfutott életpálya!

Bámulatos élet!... Szabadságszeretete szülte a nagy érzelmeket, egyszerűsége a nagy, óriás vagyont.

Neve örök betűkkel fog fényleni. Bethlen Gábor, a nagy erdélyi fejedelem óta, e hazarészben senki nem hozott nagyobb adományt a nemzeti művelődés oltárára.

PÉTERFI DÉNES.

Berde Mózes végrendelete.

Itt közöljük a nagy alapító végrendeletét :

„Végrendelet.

Korom int : hogy rendezem házamat, ügyeimet, testemnek és lelkemnek ép és egészséges állapotjában.

Halálom esetére mai napig tett szóbeli vagy írásban tett minden végrendeleteimet, intézkedéseimet ezennel megsemmisítem.

Törvényes egyenes örököseim nem lévén, kiknek köteles részszel tartoznám, lelkemben azon kérdés merült fel : kinek javára és érdekében rendelkezem, véres verejtékkel szerzett vagyonomat kinek hagyományozzam ? és lelkem esmerete felelete ime : szenteljem a közjóra, de tekintettel rokonaimra is.

Ime az irány, melyet lelkem esmerete megjelölt :

Tehát valamelyik testületnek, melynek élete biztos, a közjóra fennállása hasznos, vagyonkezelése megbízható, és hasonló intézetek között leginkább van szüksége segélyre, hagyományozom ezen végrendeletemben minden ingó és ingatlan vagyonomat jogaimmal együtt.

Ilyen testület a Magyar Unitárius vallás-közönség (Status Unitarius), melynek nyomasztó szükségéi segélyért kiáltanak, midőn más és a többi egyházfelekezetek, részint királyi, részint gazdag magánadományozások által és az unitáriusoktól jogtalanul és erőszakkal elvett alapítványokkal, oskolákkal oly gazdagok, hogy segélyre épen nem szorulnak.

A méltányosság, az osztó igazság és lelkiismeretem parancsát követem tehát, midőn ezennel végrendelem a magyar unitárius vallás-közönséget egyetemes, általános örökösömnek (Universalis Haeres) minden ingó és ingatlan javaimban és jogaimban kivétel nélkül, de az alább látható és általa szorosan megtartandó feltételek és szabályzatok megtartása mellett :

1. §. Halálom után leltározza azonnal minden javaimat, rendezi, gyümölcsötztetését útnak indítja és örökre külön számadás mellett nevenem kezeli.

2. §. Az évenként befolyandó jószág- és kamatjövedelmekből há-